

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ
СЕНАТА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 2

БЕОГРАД, 1933 ГОДИНЕ

КЊИГА 2

XXVI РЕДОВНИ САСТАНАК

СЕНАТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 10 МАРТА 1933 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАО

Потпретседник

Д-р ФРАН НОВАК

Секретар

Д-р ИВАН ГМАЈНЕР

Присутни су г.г. Министри: Министар унутрашњих послова Живојин Лазић, Министар просвете др. Раденко Станковић

ПОЧЕТАК У 10,30 ЧАСОВА.

САДРЖАЈ:

1. — Читање и усвојење записника XXV редовног састанка;

2. — Саопштење извештаја г. Министра грађевина о санкционисању Закона о изменама и допунама Уредбе о заштити јавних путова и безбедности саобраћаја на њима од 6 јула 1929 год.;

3. — Саопштење о подношењу Сенату предлога Закона о сузбијању корупције у јавној служби од стране сенатора г.г. Димитрија Илићановића и другова;

4. — Саопштење извештаја Финансијског одбора о избору за претседника тога Одбора г. Даке Поповића и за потпретседника г. др. Љубомира Томашића;

5. — Дневни ред: 1) Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о изменама и допунама Закона о зборовима, договорима и удружењима; 2) Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о образовању срезова: градачачког, маглајског, босанско-граховског, добојског и теслићког у Врбаској бановини. — Оба ова законска предлога примљена су у начелу и појединостима.

Говорници: Известилац др. Ђура Котур, Петар Ђирлић, Министар унутрашњих послова Живојин

Лазић, известилац др. Васо Глушац, Стјепан Јанковић.

Потпретседник др. Фран Новак: Пошто је присутан довољан број сенатора, отварам XXVI редовни састанак Сената Краљевине Југославије. Молим господина секретара да прочита записник прошлог састанка.

Секретар др. Иван Гмајнер чита записник XXV редовног састанка.

Потпретседник др. Фран Новак: Ако нема говора овако састављеном записнику, сматрам да је записник одобрен. — Изволите чути извештај г. Министра грађевина о санкционисању Закона.

Секретар др. Иван Гмајнер саопштава: Г. Министар грађевина извештава, да је 17 фебруара о. г. Њ. В. Краљ благоизволео потврдити Закон о изменама и допунама Уредбе о заштити јавних путева и безбедности саобраћаја на њима од 6 јула 1929 године и доставља један потврђени примерак овог Закона за сенатску архиву.

Потпретседник др. Фран Новак: Санкционисање овога Закона прима се на знање. — Изволите чути саопштење о законском предлогу који

је упућен Сенату од стране г.г. сенатора Димитрија Илићановића и других.

Секретар др. Иван Гмајнер саопштава: Сенатори г.г. Димитрије Илићановић и други подноси Сенату на решење предлог Закона о сузбијању корупције у јавној служби.

Потпретседник др. Фран Новак: Овај је законски предлог отштампан и разделиће се господи сенаторима, а на једној од наредних седница изабраћемо нарочити одбор, који ће га проучити и Сенату поднети извештај. — Изволите чути саопштење о избору новог претседништва Финансијског одбора.

Секретар др. Иван Гмајнер саопштава: Финансијски одбор извештава Сенат да је, на место досадашњег претседника г. др. Бењамина Шуперине, који је поднео оставку, изабрао за свога претседника г. Даку Поповића, а на његово место за потпретседника г. др. Љубомира Томашића.

Потпретседник др. Фран Новак: Овај извештај о новом конституисању Финансијског одбора прима се на знање.

Прелазимо на прву тачку дневнога реда: претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о изменама и допунама Закона о зборовима, договорима и удружењима. Молим господина известиоца да изволи заузети своје место и прочитати одборски извештај.

Извештај др. Ђура Котур: Господо сенатори, Одбор коме је Сенат поверио проучавање законског предлога о изменама и допунама Закона о удружењима, зборовима и договорима, извршио је свој задатак и на седници од 1 марта ове године усвојио са свима гласовима против једног тај законски предлог онако, како га је изгласала и Народна скупштина. У Одбору је, господо, одвојио мишљење свега један члан, сенатор г. Петар Ђирлић са примедбом и изјавом, да ће своје погледе на овај законски предлог и разлоге, који су га руководили да заузме ово становиште, изнети у пленуму. Господо, тај извештај је умножен, раздељен својим господи сенаторима, и ја ћу бити слободан да с вашим одобрењем прочитам тај извештај који гласи:

СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ БЕОГРАД.

Одбор за проучавање предлога Закона о изменама и допунама Закона о удружењима, зборовима и договорима од 18 септембра 1931 године, проучио је свестрано овај законски предлог и нашао да ће исти утицати повољно на наш политички живот, јер се њиме знатно олакшава формирање партијских организација и омогућује учешће широких народних маса у нашем политичком животу.

С ових разлога Одбор је са свима против једнога гласа примио овај законски предлог у начелу и у појединостима, те му је према томе част предложити Сенату да га изволи усвојити онако како га је и Народна скупштина усвојила.

Са овим мишљењем није се сагласио сенатор г. Петар Ђирлић који ће своје одвојено мишљење изложити у пленуму.

За свога известиоца Одбор је одредио сенатора др. Ђуру Котура.

1 марта 1933 године, у Београду.

(М. П.)

Секретар,
Др. Ђ. Котур, с. р.

Претседник Одбора,
Шиловић, с. р.

Ч л а н о в и :

Милоје Ж. Јовановић, с. р. Мил. И. Драговић, с. р. Илићановић, с. р. А. Шола, с. р. Др. Круљ, с. р. Д. Поповић, с. р. Др. Иван Мајстровић, с. р. Спира Хаџи-Ристић, с. р. М. Л. Поповић, с. р.

А сада, господо сенатори, дозволите ми да вам укратко прикажем мисли и мотиве, који су руководили одбор при доношењу предње његове одлуке.

Полазећи, господо, са становишта, да смо ми по крви и језику један народ, да нам је једна садашњост, да је наша будућност једна и заједничка, надаље да наш напредак и сва наша будућност почива на политичкој, културној и економској моћи наше земље, коју најпоузданије гарантује политика народног државног јединства, сматрам, да сва настојања и стремљења као и васколики политички рад, а нада све законодавни рад Народног претставништва и Краљевске владе треба да буде дубоко прожет том идејом, идејом народног и државног јединства које је основно начело наше политике.

Ми смо у прошлости до недавно живели подвојени у више држава и под разним приликама, а махом под туђинском власти. Живот и развој појединих делова нашег троплеменог народа био је условљен савршено различитим политичким, економским и културним приликама, па је и природно и разумљиво, да је таква наша разнолика прошлост оставила међу нама и сувише видних трагова и диференција, које су се и после нашег уједињења стално манифестовале некад у јачој, а некад у слабијој форми. То само по себи не би била никаква несрећа, да те диференције нису стално истицали, потрзавали и злоупотребљавали разни наши политички људи и поједине партије. То се често чинило из политичких заблуда, а на жалост доста често и из личних и партијско-политичких рачуна, чиме се опет одуговлачно, отешћавао па и ометао процес међуплеменског нивелисања и потпуног душевног стапања братских племена српског, хрватског и словеначког у јединствени југословенски народ. Таква нездрава политичка настојања испољавала су се у првих 10 година наше државне заједнице некад више, а некад мање, но своју кулминациону тачку постигла су у 1928 години, када је такво разорно политичко деловање загрозило и самим темељима државе, водећи народ и државу право у расуло. Тадањи наши политички закони и партијско груписање ишло је и нехотично у прилог акције разједињавања и разарања.

Политичке странке са незнатним изузетком формирале су се и деловале на племенској покрајинској или верској бази са партикуларистичким програмима и тенденцијама стављајући врло често,

готово редовно, партијске па и личне интересе изнад интереса државне целине.

Оваки политички односи и тадање стање духова у земљи наметнули су бригу и дужност Врховном Чувару народних и државних интереса, Њ. В. Краљу, да интервенцијом највишег ауторитета пресече ту несретну политичку игру и стане на пут разорном раду појединих политичара и партија, а затим да се темељно ликвидира настали политички хаос распуштањем старих партија и укидањем тадањих политичких закона и да се тако изведе народ и држава на пут мирног и правилног развоја.

После трогодишње владавине шестојануарске владе, када су се духови и политичке страсти стишале и смириле и када је живот у земљи постао у пуној мери нормалан, тада се приступило поступном враћању на нормално политичко стање, т.ј. са ванпарламентарног на парламентарни систем владавине. И у томе циљу, господо, донесен је Устав од 3 септембра 1931 године а са њим у вези ускоро затим донесен је низ политичких закона, међу којима и Закон о удружењима, зборовима и договорима од 18 септембра 1931 године. Како се, господо, код већине закона добре и лоше стране осете и примете тек у практичној примени, дакле тек кад их видимо на делу, тако се и код овога закона показале поједине његове установе као незгодне и нецелисходне, јер су у пракси отешчавале и сувише ограничавале право збора и договора, право удруживања у политичке партије, дакле отешчавале и само формирање политичких партија. Ово је донекле определило Краљевску владу, да предложи Народном претставништву извесне измене ових незгодних и нецелисходних одредаба тога закона, па је тако дошло до подношења законског предлога о изменама и допунама у закону о удружењима, зборовима и договорима, изменама § 13, 14, 15 и 32 тога закона. Предложене измене, господо, усвојила је Народна скупштина, а затим је по нашој законодавној процедури дошао тај законски предлог и пред Сенат. Ради потпунијег обавештења дозволите ми, господо сенатори, да Вам прикажем садржину тих измена у упоређењу њиховом са односним одредбама позитивног данашњег закона.

Према пропису § 13 тога закона за формирање политичке странке потребна је била пре свега претходна начелна дозвола Министра унутрашњих дела. Ту дозволу, господо, доносио је Министар унутрашњих дела сам у сопственом делокругу без икаквога рока. Међутим по предложеном законском предлогу мења се и допуњава тај § 13. тиме, што је Министар дужан при доношењу те одлуке да прибави и сагласност Министарског савета. Сем тога утврђује се рок Министру унутрашњих дела, да по таквом тражењу за формирање странке донесе одлуку у року од месец дана и ставља му закон у дужност, да ту своју претходну начелну одлуку саопшти једном од потписника у року од 10 дана.

Надаље §-ом 14. досадашњег закона поставља се као један од услова за организовање политичке странке, да она у свима срезovima у земљи мора имати организацију од најмање 60 чланова. Дакле, у целој земљи, у свима срезovima мора се странка манифестовати тиме, што има своју организацију, која треба да броји најмање 60 чланова. Међутим,

по предложеним изменама своди се овај минимални број чланова организација по срезovima на минимум од 30, а број срезова своди се најмање на половину од укупног броја срезова у земљи, с тим да ти срезovi морају бити распоређени бар у $\frac{2}{3}$ бановина. Приближно рачунски изражено значило би то ово: од 20.000 организованих чланова, како тражи досадашњи позитивни закон, своди се та цифра на округло око 5.000 формално организованих политичких присталица, и те партијске организације морају постојати бар у половини од укупног броја срезова у држави, а распоређених у бар $\frac{2}{3}$ бановина.

Што се тиче измена § 15 позитивног закона, оне су у томе што је Министар унутрашњих послова дужан у року од месец дана, — уместо у року од два месеца, — по подношењу доказа о извршеној организацији странке, — донети коначну одлуку о томе, да ли одобрава постојање и рад односне странке или не одобрава; а та коначна одлука има се у року од 10 дана саопштити на потпис једном од оснивача, а против те одлуке има места жалби на Државни Савет. Сем тога Државни савет је дужан решити ту жалбу најдаље у року од месец дана.

Напоследку, предложеном изменом §-а 32 досадашњег закона тражи се и од организоване странке да претходно добави дозволу опште управне власти за држање збора под ведрим небом, док се зборови и конференције у затвореном простору могу држати без претходне дозволе, али се држање тих састанака мора пријавити 24 часа раније управној власти.

Предложеним изменама и допунама постојећи Закон о удружењима, зборовима и договорима добија либералнији демократскији карактер. Њиме се олакшава политичко кретање грађана, а нарочито се знатно олакшава формирање и рад и мањих партија под условом да по своје програму и раду не буду регионалне, племенске или верске, односно да прихватају и да се држе начела народног и државног јединства. Посматрајући овај законски предлог са те тачке гледишта, Одбор је нашао да предложене измене и допуне треба примити, иако оне не одговарају у којечему принципима модерне демократије. Међутим, оне одговарају данашњим нашим приликама, а при томе претстављају даљни корак унапред, претстављају једну етапу на путу постепеног нормализовања нашег политичког живота у земљи, за чим сви искрено тежимо, али при чему не желимо чинити никакве нагле скокове у неизвесност.

Из тих разлога, Одбор је прихватио и примио и у начелу и појединостима предложени законски предлог, па ми је част умолити Вас, г.г. сенатори, да и ви изволите примити овај законски предлог како га је прихватила и усвојила Народна скупштина.

Потпретседник др. Фран Новак: Има реч, као говорник у име групе, сенатор г. Ђирлић.

Петар Ђирлић: Господо сенатори, право збора, договора и политичког удруживања претставља најосновније, темељно, елементарно политичко право слободних грађана. Ово право у заједници са изборним правом испуњава право на учешће у јавним и државним пословима. Сва та права извиру из демократских начела модерне државе, шта више то су фундаментална права сваке демокра-

тије. Што су та права мање ограничена законским стегама, то је демократија потпунија и здравија. И кад се хоће прискрбити искрено поштовање демократским начелима, онда се у темељним уставним одредбама право збора, договора, политичког организовања, слободе штампе и изборно право не поставља условно, него без резерва. Чим се тежи услови и јаче резерве политичким правима постављају, тим се више крње демократска начела, а кад су услови и резерве онакве, какве су у изборном закону, који је пред мало дана код нас изгласан и овакве какве предвиђа ова законска новела о збору, договору и политичком организовању, онда је демократском политичком организму одузето толико крви, да се он не може здраво развијати. Овако утегнута политичка демократија личи на анемичан и сушничав организам, који не може поднијети лед и жегу политичке свагдашњице, која је нарочито у овим временима тешка; претставља већу опасност него да и не постоји, јер ствара илузију да може издржати онај терет који је несразмјерно тежи од његових слабих снага.

Септембарски Устав у чл. 13 одређује: „Грађани имају право удруживања, збора и договора у границама закона. Не може бити удруживања на вјерској, племенској или регионалној основи у партијско-политичке сврхе, као ни у сврхе физичког васпитања“. Тиме су постављени доста тешки услови и резерве једном најосновнијем праву, које је у ранијем уставу било неограничено, безусловно и без резерва. У овој пак законској новели то право је још много теже рестрингирано и наметнути услови и резерве, које не диктира ни дух ни слово септембарског Устава. По уставним одредбама јасно је, да не може постојати ниједна политичка организација, која би програмом и статутима одређивала да у њезиним редовима може бити мјеста само припадницима једне вјероисповјести или да је приступ слободан рецимо само Словенцима, а не Србима и Хрватима или да се не може простирати него само у једном становитом крају државе. Друкчије се уставне одредбе по основи политичке организације не могу тумачити. А када законски предлог, који је пред нама, одређује минималну квоту срезова и бановина, која је кондицио сине ква нон постојања једне политичке организације, онда је то ограничавање уставног права, које право, зајамчено темељним државним законом, не би требало ограничавати једним специјалним законом. Ја нећу ове законске одредбе стигматизирати одиозним изразом гажења Устава, али морам казати, да се овим Законом грађанима одузима добар дио онога, што им је и по септембарском Уставу, онаквом какав је, било дозвољено. Ја нисам поклоник септембарског Устава, јер он није дао земљи оно унутрашње уређење, које би најбоље одговарало, а ни грађанска права и политичке слободе у потпуности осигурао. И ја не истичем уставну предност према недостатцима овог Закона ради уставне савршености, него ради тога, да покажем грубу шкртост овога Закона, која се је слакомила и на оно мало слободе, што је Уставом било како тако поштеђено. И то у трећој години уставног живота, кад би по природном закону нормализовања требало уставне одредбе у основним правима што екстензивније аплицирати, а не овако спутано рестрингирати. И то са стране

оних, који су септембарски Устав узели за темељни принцип своје политичке организације. И то након толиких на ријечи широкогрудих изјава било Краљевске владе као цјелине, било појединих чланова Владе.

По септембарском Уставу није забрањена на пр. једна политичка организација, која би могла имати и сама три члана: једног Срба, једног Хрвата и једног Словенца, од којих би сва тројица били различите вјероисповјести и рецимо настањени један у Љубљани, други у Загребу, а трећи у Београду. Ова егземплификација може служити као доказ ад абсурдум до којег се долази ако се хоће уставним одредбама правдати број срезова и бановина прописан у овом закону. Може се још и даље у апсурдности ићи пак наћи могућност постојања једне политичке организације у самом једном босанском селу, гдје се удруже хоћа муслиман хрватске припадности, католички жупник родом Словенац и српско-православни парох, и то потпуно одговарајући и духу и слову чл. 13 септембарског Устава, — јер само једно село не може носити ознаку регионализма, а вјерска и племенска основа је математички искључена. То је, у колико се тиче територијалности политичких удружења. Још горе стоји са концесијом политичких организација.

Устав није одредио како се има вршити политичка протоколација и добивати концесија за политичко организовање, али по духу уставних одредаба имало би се претпостављати, да оне политичке организације, чији програми и статuti не почивају ни на једној од трипартитних основа, које Устав не дозвољава, стичу права на живот, чим објаве програм и статуте. Међутим овај Закон одређује, да Министар унутрашњих послова даје или ускраћује одобрење испитивајући у два маха прије одобрења програм политичке организације; он има да оцијени да ли је темељни наук и правилник једне политичке организације у складу са уставним и законским прописима. Дакле, на програм и правила политичке организације треба ударити полицијски жиг. И то би имало бити мјерило, којим се мјери да ли један политички програм и страначки статут досиже или пресиже уставне и законске одредбе. Колико се данас вјерује у објективност таква мјерила, о томе је излишно говорити.

Да се основна грађанска права рестрингирају тјесногрудним одредбама, него ли то сам Устав дозвољава, требало би оправдати особито важним разлозима, који би у цијени имали да се мјере са неоспорном врједношћу демократски схваћене слободе. Ја сам се трудио, да нађем те разлоге и оправдања у извјештајима и говорима, који су овај закон пратили у Народној скупштини. И да право кажем нисам могао да нађем ниједан солидан разлог, ниједно озбиљно оправдање. Начела шестојануарске политике, која се већ доста лакоумно узимају за оправдање свега и свачега, овдје могу улазити толико колико Пилат у вјеровање. Шести јануар сам по себи, онако како је у акту написано, имао је карактер привремене одредбе. Изнимно и привремено суспендирање нормалне уставности није могло имати за циљ отимање и затирање народних слобода и политичких права; напротив изричито је казано, да ће се чим прије вратити нормални политички и грађански живот. На такав разлог одговорио је један посланик из владине

већине у Народној скупштини овако: „Шести јануар је средство а није циљ, био је једна нужда, а није био идеал. Везати ток догађаја за Шести јануар, значи направити стагнацију, а не нормализацију“. Паче пало је са стране говорника из владине већине у Народној скупштини доста ријечи, које бих ја могао позвати у помоћ проти овом закону. На примјер: „Ми сви желимо и хоћемо, да се политички живот што боље развија и да дамо томе политичкоме животу што више слободе“, — каже извјеститељ већине. „Налази се да је државни интерес да се привуку и друге групације, да се дође и до друге струје мишљења“, — вели извјеститељ мањине. „Треба олакшати стварање политичких странака, јер треба развијати пулсирање политичког живота, треба да се осјети струјање и расположење у народу, а то је могуће само кроз организоване партије. Зато сам ја за највећи либерализам у погледу стварања партија“, — говори посланик др. Ауер. „Сваки грађанин има у слободној демократској држави права да си избере друштво по својој вољи са којим хоће да сарађује и да се бори за своја социјална, културна и политичка освједочења. — Прихватам овог законског предлога нити ће бити служено политичком умирењу у земљи, нити ће се узбуркане страсти сталожити ни криза умањити. Зато треба да се дају много веће слободе, него је у законском предлогу предвиђено“ — наглашава посланик Перко, називајући овакове законске предлоге *ситничавим*.

А зашто се је уза све лијепе ријечи примио овакав „ситничав“ законски приједлог у Народној скупштини, може се објаснити приговором посланика Димитријевића већини скупштинског одбора, која како он каже „онемогућава организовање и других странака, већ иде за тим да сачува ту могућност, ту повлашћену могућност само за себе“, — а то „нити је здраво, нити корисно, а шта више и штетно за здрави развој политичког живота“.

Кад се све ово сабере, онда је јасно из уста посланика саме владине већине, колико се вјерује у „поступно нормализовање“, које је г. Министар унутрашњих послова нагласио. Изгледа да је поступно нормализовање само на ријечи, а на дјелу толико запрека, колико их је потребно да не дође ни до једне друге политичке организације, него да и даље монопол политичког организовања остане у рукама владине јединице Југословенско-радикално-сељачке демократије, да не мора мираз власти ни с ким дијелити, а ни трудити се, као ни до сада, на терену кад нема дозвољеног конкурента.

Како ће се правдати овакве законске одредбе визави зајамчених права инојезичних народних мањина, ја не знам. Али знам, ако се буде по овом закону поступало, да неће имати права ни зборовања, ни договарања, ни удруживања, а то свакако неће бити добар аргуменат за одбрану права наших сународника, који остадоше у туђинским границама.

Има један доста неодређен разлог, којим готово сви чланови владине већине у Народној скупштини правдају ову законску новелу, а та је, да је колико толико боља од досадашњег закона. Ни ово поређење није утјешљиво. Да је досадашњи закон био икако добар, онда би могло бити говора о измјенама и допунама на боље, али кад је до-

садашњи закон био онако рђав, онда га се овако незнатним измјенама и допунама не може направити ни мало добрим, а камо ли бољим. Има ону једну велику ману, коју сам истакао код изборног закона, а та је, да ни овај, као ни онај, не ваља, и да зато, дослиједно нашем становишту, Народни клуб не може за овај предлог гласати, па да ћемо моји другови и ја гласати против овог законског предлога.

Потпретседник др. Фран Новак: Реч има г. Министар унутрашњих послова.

Министар унутрашњих послова Живојин Лазић: Господо сенатори, у програму је Краљевске владе да се у новоме уставном и парламентарном животу поступно иде ка нормализовању политичких прилика. У духу тога програма израђен је и пројекат Закона о изменама и допунама у Закону о удружењима, зборовима и договорима. Њиме се иде на то, да се учине олакшице за слободно организовање и мањих и бројно слабијих политичких група, које прихвате начело народног јединства и чувања државне целине, а да се при томе ипак зајемче уставне и законске одредбе, по којима се партијско-политички живот не сме развијати ни у племенском, ни верском, нити у регионалном смеру.

Томе циљу пројекта служи поглавито његов други параграф, којим се чине знатне олакшице за организовање партија, јер док се по § 14 садањег закона за одобрење организовања политичких странака тражи да ове у сваком срезу државе морају имати одбор — организацију од најмање по 60 чланова, предложени пројекат тражи организацију са најмање 30 чланова и само у половини укупног броја срезова у држави, с тим да се ови срезови налазе на територији бар две трећине бановина.

И остала три параграфа пројекта, о којима је тако опширно реферисао г. сенатор Котур, те немам потребе да се у том правцу на њима задржим, иду у правцу даљих олакшица, и несумњиво претстављају један знатан корак и једну важну етапу у демократизацији нашег политичког живота.

У погледу приговора који је учинио сенатор г. Ђирлић, ја мислим, господо, да се његово гледиште не може оправдати. Такво гледиште могло би да се заузме само у томе случају ако бисмо ми доносили један нов Закон о зборовима, договорима и удружењима. Овде се, господо, иде само на побољшање садашњег, постојећег закона. Ако се не би примиле ове измене које се сад предлажу, остао би онај стари закон, који је несумњиво тежи за формирање политичких партија.

Сенатор г. Котур лепо је истакао колике су олакшице створене овим законским предлогом. Олакшице нису само у томе што је број срезова где се врши организација партије, па да се одобри постајање партије, сведен на половину и што се не тражи сада да ти срезови буду у свих девет бановина, него само у $\frac{2}{3}$ бановина; олакшица је и у томе што је број чланова у одборима сведен на половину онога броја који је раније тражен, — управо кад се узме у обзир број срезова, који се предвиђа овим законским предлогом, онда је тај број чланова у одборима сведен на четвртину од оног броја који се раније тражио за одобрење и формирање странака. Јасно је, господо, да су ово велике олакшице и да се на основу ових од-

редаба може формирати једна ноле озбиљнија политичка група.

Г. сенатор Ђирлић мисли да би било боље кад би се оставила потпуна слобода у формирању политичких партија и када се то не би законом ограничавало. Господо, Устав је прописао да ће се питање организовања партија решити законом, али је прописао да се партије не смеју развијати у правцима регионалном, племенском и верском. Па, како би се постигло оно што је Устав прописао? Несумњиво се то постиже законима, постојећим и овим законским предлогом који је данас на дневном реду. Ако би, господо, ми у погледу формирања политичких партија, дали пуне слободе, несумњиво је да бисмо дошли у једно још теже стање, него што је било оно пре 6 јануара. Ми бисмо и данас добили и племенске и верске и регионалне партије. Нама је познато да су се још пре 6 јануара извесне веће политичке партије разбиле на фракције и да оне нису ни онда претстављале партијске целине. И данас, ако бисмо усвојили пуну слободу у погледу формирања политичких партија, ми бисмо добили већи број малих партија које не би служиле циљу једне младе државе као што је наша Југославија, — оне не би служиле циљу консолидације прилика и чувању народног и државног јединства.

Ја мислим да су ове измене, усвојене од Народне скупштине, једна несумњива олакшица за формирање политичких партија и да Ви, господо, можете гласати за ове одредбе са сигурним уверењем да су оне савременије, боље и напредније од онога што је до сада било. (Буран аплауз и одобравање).

Потпретседник др. Фран Новак: Претрес је у начелу завршен. Прелазимо на гласање у начелу. Господо која буду за овај законски предлог у начелу, гласаће »за«, а која буду против, гласаће „против“. Молим г. секретара да изврши прозивку.

Секретар др. Иван Гмајнер прозива г.г. сенаторе, који су гласали овако:

Алибеговић Асим — за
Алкалај др. Исак — за
Алтипармаковић Јован — за
Арнаутовић Шериф — отсутан
Бањанин Јово — за
Богојевић Васа — за
Видаковић Антуан — за
Виловић Осман — отсутан
Врбанић др. Милан — отсутан
Вујић Павле — за
Гаврила др. Емило — за
Гавриловић др. Богдан — за
Гај Људевит — отсутан
Глушац др. Васо — за
Гмајнер др. Иван — за
Грасл др. Георг — отсутан
Грегорин др. Густав — за
Десница др. Урош — отсутан
Добринић Петар — против
Драговић Милутин — отсутан
Ђирлић Петар — против
Ивановић Драгољуб — отсутан
Ивковић др. Момчило — за
Илићановић Димитрије — за
Јалжабетић Томо — против
Јанковић Степан — против

Јовановић Ж. Милоје — отсутан
Карамехмедовић др. Хамдија — отсутан
Ковачевић Томо — отсутан
Костић Петар — отсутан
Котур др. Ђура — за
Круљ др. Урош — за
Кукуљевић-Сакцински Фран — отсутан
Љубибратић др. Саво — за
Мажуранић др. Желимир — против
Мајстровић др. Иван — за
Марјановић Милан — за
Махмутбеговић Сефедин — отсутан
Мићић др. Мића — за
Михалцић Стеван — за
Муфтић Салем — отсутан
Нешковић Јован — за
Обрадовић Паја — отсутан
Павелић др. Анте — за
Плој др. Мирослав — отсутан
Поповић Дака — за
Поповић Матија — за
Поповић Милан — за
Равнихар др. Владимир — за
Радовановић Крста — за
Радуловић Марко — отсутан
Рајар др. Јанко — за
Рожић др. Валентин — отсутан
Самуровић Јанко — за
Симоновић Милан — отсутан
Смиљанић Крста — за
Станковић Јован — за
Станковић др. Раденко — отсутан
Сулејмановић др. Џафер — за
Теслић Петар — отсутан
Тимотијевић Коста — отсутан
Томашић др. Љубомир — за
Томић Светозар — за
Тринајстић др. Динко — за
Убавић Павле — отсутан
Франгеш др. Отон — отсутан
Хаџи-Бошковић Трајко — за
Хаџи-Ристић Спира — за
Хрибар Иван — за
Цветковић Јордан — за
Церовић Гаврило — отсутан
Шверљуга др. Станко — против
Шиловић др. Јосип — за
Шола Атанасије — за
Шуперина др. Бењамин — отсутан
После гласања.

Потпретседник др. Фран Новак: Изволите, господо сенатори, чути резултат гласања. Гласало је свега 48 сенатора, од којих 42 „за“, а 6 „против“. Тиме је законски предлог у начелу примљен.

Прелазимо на претрес законског предлога у појединостима. Овај законски предлог има само једну главу.

Молим г. известиоца да изволи читати параграф по параграф.

Известилац др. Ђура Котур чита наслов и § 1. (В. саст. XXIV).

Потпретседник др. Фран Новак За реч се није јавио нико, па ћемо приступити гласању. Она господо сенатори који су за то да се овај § 1 у оваквој стилизацији прими, нека изволе седети, а ко је против, нека изволи устати (Већина седи). Пошто већина седи, објављујем да је § 1 примљен.

Известилац др. Ђура Котур чита § 2 (В. саст. XXIV).

Потпретседник др. Фран Новак: За реч се није јавно нико. Она господа сенатори који су за овај § 2, нека изволе седети, а ко је против, нека изволи устати. (Већина седи). Пошто већина седи, објављујем да је § 2 примљен.

Известилац др. Ђура Котур чита § 3 (В. саст. XXIV).

Потпретседник др. Фран Новак: За реч се није јавно нико. Она господа сенатори који су за овај § 3, нека изволе седети, а ко је против, нека изволи устати. (Већина седи). Пошто већина седи, објављујем да је § 3 примљен.

Известилац др. Ђура Котур чита § 4 (В. саст. XXIV).

Потпретседник др. Фран Новак: За реч се није јавно нико. Она господа сенатори који су за овај § 4, нека изволе седети, а ко је против, нека изволи устати. (Већина седи). Пошто већина седи, објављујем да је § 4 примљен.

Известилац др. Ђура Котур: чита § 5 (В. саст. XXIV).

Потпретседник др. Фран Новак: За реч се није јавно нико. Она господа сенатори који су за овај § 5, нека изволе седети, а ко је против, нека изволи устати. (Већина седи.) Пошто већина седи, објављујем да је § 5 примљен. Тиме је овај предлог Закона примљен и у појединостима.

Сад ћемо гласати о законском предлогу у целисти. Молим г. секретара да изволи приступити прозивци г.г. сенатора. Они који су за овај законски предлог у целисти, гласаће „за“, а који су против, гласаће „против“.

Секретар др. Иван Гмајнер прозива господу сенаторе, који су гласали овако:

Алибеговић Асим — за
Алкалај др. Исак — за
Алтипармаковић Јован — за
Арнаутовић Шериф — отсутан
Бањанин Јово — за
Богојевић Васа — за
Видаковић Антун — за
Виловић Осман — отсутан
Врбанић др. Милан — отсутан
Вујић Павле — отсутан
Гаврила др. Емило — за
Гавриловић др. Богдан — за
Гај Људевит — отсутан
Глушац др. Васо — за
Гмајнер др. Иван — за
Грасл др. Георг — отсутан
Грегорин др. Густав — за
Десница др. Урош — отсутан
Добринић Петар — против
Драговић Милутин — отсутан
Ђирлић Петар — против
Ивановић Драгољуб — отсутан
Ивковић др. Момчило — за
Илиџановић Димитрије — за
Јалжабетић Томо — против
Јанковић Стјепан — против
Јовановић Ж. Милоје — за
Карамехмедовић др. Хамдија — отсутан
Ковачевић Томо — отсутан
Костић Петар — отсутан
Котур др. Ђура — за

Круљ др. Урош — за
Кукуљевић-Сакцински Фран — отсутан
Љубибратић др. Саво — за
Мажуранић др. Желимир — против
Мајстровић др. Иван — за
Марјановић Милан — за
Махмутбеговић Сефедин — отсутан
Мићић др. Мића — за
Михалџић Стеван — за
Муфтић Салем — отсутан
Нешковић Јован — за
Обрадовић Паја — отсутан
Павелић др. Анте — за
Плој др. Мирослав — отсутан
Поповић Дака — за
Поповић Матија — за
Поповић Милан — за
Равнихар др. Владимир — за
Радовановић Крста — за
Радуловић Марко — отсутан
Рајар др. Јанко — за
Рожић др. Валентин — за
Самуровић Јанко — за
Симоновић Милан — отсутан
Смиљанић Крста — за
Станковић Јован — за
Станковић др. Раденко — отсутан
Сулејмановић др. Џафер — за
Теслић Петар — отсутан
Тимотијевић Коста — отсутан
Томашић др. Љубомир — за
Томић Светозар — за
Тринајстић др. Динко — за
Убавић Павле — отсутан
Франгеш др. Отон — отсутан
Хаџи-Бошковић Трајко — за
Хаџи-Ристић Спира — за
Хрибар Иван — за
Цветковић Јордан — за
Церовић Гаврило — отсутан
Шверљуга др. Станко — против
Шиловић др. Јосип — за
Шола Атанасије — за
Шуперина др. Бењамин — отсутан

После гласања

Потпретседник др. Фран Новак: Господо, изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 49 господа сенатора, од којих је 43 гласало „за“, а 6 гласало „против“. Према томе је овај законски предлог примљен и у целини.

Прелазимо сада на другу тачку дневнога реда: претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о образовању срезова: градачачког, маглајског, босанско-граховског, добојског и теслићког у Врбаској бановини.

Молим г. известиоца да изволи заузети своје место и прочитати одборски извештај.

Известилац др. Васо Глушац: Господо сенатори, у Врбаској бановини указала се потреба да се образују неки нови срезови. Стога је Краљевска влада предложила овај законски предлог, по коме има да се образује пет срезова, и то: Градачачки, Маглајски, Босанско-граховски, Добојски и Теслићки. Ови срезови образују се ради теренских прилика и ради тога што су неки, када је повлачена граница Бановине, били тако пресечени да су остали са врло мало становништва. То су срезови

Градачачки и Маглајски. Ова два среза повлачењем бановинске границе постали су испоставе и сада овом приликом када треба образовати нове срезове ради теренских прилика и ради тога што су неки остали превише мали, приступило се и повећању ових остатака бивших срезова, градачачког и маглајског. Тако би данашњи градачачки срез по овоме пројекту закона имао 50.945 становника, јер би му се припојила читава испостава Оцак од среза Дервентског, а седиште среза било би у Градачцу, дакле у седишту старог среза. Маглајски срез био би образован од остатака што му је остало од првашињег Маглајског среза, па онда нешто од среза Грачанице и среза Тешањ, тако да би тај срез имао 20.884 становника. Образовањем ових двају срезова не образују се нови срезови, јер су ови срезови постојали пре него што су установљене бановине. Сада се место испостава успостављају бивши срезови Градачачки и Маглајски.

Даље од среза Босанско-петровачког, који је био превелик и ради теренских прилика, образован је нов срез Босанско-граховски. Овај срез би имао 23.872 становника и у њега би спадале испоставе у Бос. Грахову и Дрвару. Тако би се расцепио срез Босанско-петровачки у два среза: Босански Петровац и Босанско Грахово и обадва би среза била велика колико је то потребно, а осим тога задовољило би се и ономе крају, Босанском Грахову, који је од Босанског Петровца врло удаљен и теренске су прилике такве да је било потребно да се тамо образује срез.

Сем тога образован је још један срез односно Тешањски срез који је такође био велики и где су теренске прилике биле тешке, раздвојен у два среза, у срез Добојски са 23.184 становника и срез Теслићки са 42.092 становника.

Ова два среза, Добојски и Теслићки, створени су од једног бившег среза, тешањског. Само је овде учињена једна промена у толико, што Тешањ, како је и раније био на граници среза, није могао остати седиште среза, него је то седиште премештено у Теслић. Ова два седишта срезова Добој и Теслић две су живе варошице, које се нарочито иза ослобођења лепо развијају. Добој лежи на главној прузи Брод—Сарајево, а Теслић има посебну пругу, у њему је и позната велика индустрија дрвета. Према законском предлогу у Тешњу се успоставља среска испостава.

Господо, проучавајући овај законски предлог, Одбор се је у свему сложио како у погледу граница тако и у погледу величине тих срезова, али се водила мало дужа дебата о седишту Среза градачачког. У првотном предлогу, који је био поднет Народној скупштини, било је предложено да седиште тога среза буде варошица Модриче, које до овог часа није било ни седиште испостава, а камо ли Среза, али је по образовању новог среза градачачког дошло у центру среза. Стога је Краљевска влада била предложила, да ту буде и седиште среза. Међутим кад је овај законски предлог дошао у скупштински Одбор, под утицајем општина овога среза донета је одлука, да седиште тога среза буде у Градачцу, а не у Модричу с тиме, да би се сачувала испостава у Оцаку, који је од дервентског среза прикључен овом новообразованом срезу. Па и у нашем Одбору дебатовало се у две седишнице о овој ствари и ту су долазили предлози

од тих општина, једанпут овако, други пут онако. Али у најновије време дошао је извештај, да општине које сачињавају испоставу у Оцаку, по сваку цену желе, да им остане испостава у Оцаку и према томе да седиште среза буде у Градачцу. Под утицајем тога Одбор је то усвојио, јер би се тиме што би се седиште среза сместило у Модриче, морала укинути испостава у Оцаку, која је удаљена неких осам километара од Модрича, а та испостава постоји већ преко 40 година, и има потребну зграду. Сем тога народ тога краја научно је да свршава своје послове у Оцаку.

Стога они желе, иако им је заправо даљи Градачац, да у њему буде седиште, само да сачувају своју испоставу. А другим општинама које леже у непосредној околици Градачца, неће се учинити криво, јер им је у близини. Они који су далеко, желе по цену да сачувају испоставу у Оцаку, да им седиште буде даље од средишта. И под утиском свега тога Одбор је то примио већином гласова, против двојице господа, који су гласали против.

Пошто је то тако и Народна скупштина примила и пошто је и наш Одбор свестрано то расмотрио и тако усвојио, ја вас молим, господо, да изволите примити овај законски предлог онако како је и Народна скупштина усвојила.

После овога разлагања, дозволите ми, господо, да прочитам извештај Одбора, који гласи:

СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ БЕОГРАД

Одбору Сената за проучавање предлога Закона о образовању нових срезова: градачачког, маглајског, босанско-граховског, добојског и теслићког у Врбаској бановини, част је поднети овај

ИЗВЕШТАЈ:

Одбор је на својим седницама од 8 и 9 марта 1933 год. проучио овај законски предлог и кад је испитао све околности за образовање ових срезова, донео је одлуку већином гласова, да предложи Сенату да се овај законски предлог прими онако како га је Народна скупштина усвојила и Сенату на рад упутила.

За извештиоца Одбора одређен је сенатор г. др. Васо Глушац.

Секретар,
Д-р Иван Гмајнер, с. р.

Претседник Одбора
А. Шола, с. р.

Чланови:

Др. В. Глушац, с. р.
Асим Алибеговић, с. р.
Стеван Михалчић, с. р.
Васа Богојевић, с. р.

Одвајају мишљење:
Др. Саво Љубибратић, с. р.
Прота Матија Поповић, с. р.
Стјепан Јанковић, с. р.

Потпретседник др. Фран Новак: Има реч сенатор г. Стјепан Јанковић.

Стјепан Јанковић: Господо сенатори, ту се ради о повећању броја срезова. Ја сам већ и лане

говорио о томе, како би требало, с обзиром на данашње прилике, с обзиром на кризу, државне издатке што више смањити а ми их ето повећавамо стварањем нових срезова. Има у неким нашим земљама заиста превише срезова и тамо би им баш требало број смањити, кад се већ код нас у Босни хоће да им се број повећа. Дакле из разлога штедње, ја сам против стварања нових срезова.

Осим тога ја сам против предложеног закона и због тога, што се опажа једна тенденција, која је мени и ако немила, али је ипак морам истаћи, а та је, што се настоји број срезова српских повећати, а број срезова хрватских умањити. (Гласови: Није, није!) Јесте, јесте. (Гласови: То је само ваше мишљење. То није било у Одбору). Мени тако изгледа. Срби овим законом добивају два нова среза у Теслићу и Грахову, а ми Хрвати који смо у дервентском срезу имали један срез где смо имали апсолутну већину, сад у том срезу спадамо тек на неку незнатну релативну већину. Немам ништа против тога да се створи срез у Грахову, али мислим, да би требало онда и у Посушју створити срез, да и Хрвати добију један еквивалент. Па и исти разлози који говоре за Грахово, говоре и за Посушје.

Што се тиче Тешња гдје су Муслимани Хрвати у већини и ради чега им се хоће да освети одузимањем среза, Тешањски срез знате да је муслимански, он је и српско место. Ја бих предложио, да им се срез остави, а Теслићу дадне испостава. Тешањ је старо историјско мјесто, некоћ центар Усорске бановине и седиште усорских банова а Теслић до недавно село, пак би се могао засад задовољити са испоставом. (Један глас: И у тежице удараш!) А што ћу кад је тако!

Већ неколико година тражи се да се Тешањски срез пренесе у Теслић, што се ето сада и проводи. Држим да није паметно ударати на осетљивост Муслимана и Хрвата особито у данашње доба.

Из ових разлога гласаћемо против и ја и моји другови.

Потпретседник др. Фран Новак: Реч има г. Министар унутрашњих послова.

Министар унутрашњих послова Живојин Лазић: Господа, допустите ми да само допуним извештај одборског известиоца, који је иначе јасно образложио овај законски предлог, да га допуним у толико да је он последица Закона о изменама и допунама у Закону о избору народних посланика.

Кад се је у Народној скупштини, после дугих претресања и већања о томе питању, прешло на то да административни срезови буду изборне јединице, онда се видело да Врбаска бановина остаје са мањим бројем срезова односно мандата него што то одговара њеном броју становника; и да би се добно одговарајући број мандата, онда се одлучило да се број срезова повећа. Кад се, дакле, одлучило да се повећа број срезова, и када смо приступили редиговању овога законског пројекта, онда се мислило на то који ће нови срезови да се образују. И сасвим је разумљиво да се у првом реду помишљало на оне крајеве, на оне некадање срезове, који су повлачењем бановинске границе били преполовљени и због тога као срезови били укинута. То је био маглајски и градачки срез. Они су сада овим законским пројектом поново васпостављени као срезови с тим, што су им се

доделе извесне територије из суседних срезова и добили су оно што су раније изгубили и тако су повећани и заокружљени, да се као срезови могу васпоставити. Затим је створен трећи нови срез у Босанском Грахову. Босанско-петровачки срез био је сувише велики и теренски тежак, па је зато од садашње територије среске испоставе у Грахову васпостављен нови срез, а Грахово је постало средиште среза. Даљи васпостављени срез је у ранијем Тешањском срезу. Тај је срез такође био велики и теренски тежак. Само среско место било је на периферији среза и кад се поделило на два нова среза, онда је узет у првом делу за седиште среза тога дела Маглај, који је на железничкој прузи и претставља централни положај према оном делу који му је припао, а за други део тога среза који ће чинити нови срез узето је место Теслић. Теслић је поред централног положаја врло важно индустријско место, а сем тога има и повољне комуникације са осталим деловима тога краја. Досадашње седиште Тешањског среза, Тешањ, није могло да остане и даље средиште среза, поред новог среза добојског, јер би оба среза, била на једној страни, и Добој и Тешањ, и зато се морало узети друго место, а то је Теслић, који лежи у средини дела на тој страни. Али је зато Тешњу, с обзиром на то што је био срез, и да не би много губио, остављена испостава, где ће моћи грађани тога места и околине да посвршавају своје послове које су и до сада тамо у срезу свршавали. Према томе видите разлог зашто су срезови у Врбаској бановини повећани, видите да је то последица и нужност изборног закона и да је према томе неоправдан приговор г. сенатора Јанковића о разлозима за повећање броја срезова.

Г. сенатор Јанковић је изјавио као да му изгледа да је при образовању нових срезова српско племе фаворизирано на штету хрватскога и као да се ишло за тим да се ту стварају српски срезови. Господа која познају тамошње прилике, јасно је, да ако би се могло говорити о нечијем фаворизирању, да би се онда пре могло рећи да су фаворизовани не православни већ муслимани, јер они добијају три среза: Маглајски, Градачки и Добојски, у којима су муслимани у већини; па према томе не може бити речи о томе да би се српско племе фаворизовало, а хрватско племе, није уопште ни долазило у питање.

Што се тиче племенског процента у погледу расподеле мандата о томе је се водило рачуна у изборном закону и свако је племе добило број мандата који одговара проценту самог становништва односног племена. Приговор, као да се нарочито ишло на то да се Тешањ казни као место у коме су муслимани у већини, не може опстати, јер сте чули разлоге због којих Тешањ није могао и даље остати као седиште среза, али је зато и оно друго седиште среза — Добој, који је иначе важнији него Тешањ по свом садашњем положају и важности, такође муслиманско.

Оволико сам сматрао за потребно да објасним и мислим да овај пројекат треба прихватити овако какав је изишао из Народне скупштине и како га је и сенатски Одбор предложио. (Бурно одобравање).

Потпретседник др. Фран Новак: Претрес је у начелу свршен. Прелазимо на гласање у начелу.

Она господа која буду за пријем овог законског предлога у начелу, гласаће за, а она која су против, гласаће против. Молим г. секретара да изврши прозивку.

Секретар др. Иван Гмајнер прозива г. г. сенаторе да гласају, и они су гласали овако:

Алибеговић Асим — за
 Алкалај др. Исак — за
 Алтипармаковић Јован — за
 Арнаутовић Шериф — отсутан
 Бањанин Јово — за
 Богојевић Васа — за
 Видаковић Антун — за
 Виловић Осман — отсутан
 Врбанић др. Милан — отсутан
 Вујић Павле — за
 Гаврила др. Емило — отсутан
 Гавриловић др. Богдан — за
 Гај Људевит — отсутан
 Глушац др. Васо — за
 Гмајнер др. Иван — за
 Грасл др. Георг — отсутан
 Грегорин др. Густав — за
 Десница др. Урош — отсутан
 Добринић Петар — против
 Драговић Милутин — за
 Ђирлић Петар — против
 Ивановић Драгољуб — отсутан
 Ивковић др. Момчило — за
 Илиџановић Димитрије — за
 Јалжабетић Томо — против
 Јанковић Стјепан — против
 Јовановић Ж. Милоје — отсутан
 Карамехмедовић др. Хамдија — отсутан
 Ковачевић Томо — отсутан
 Костић Петар — отсутан
 Котур др. Ђура — за
 Круљ др. Урош — отсутан
 Кукуљевић-Сакцински Фран — отсутан
 Љубибратић др. Саво — за
 Мажуранић др. Желимир — против
 Мајстровић др. Иван — за
 Марјановић Милан — за
 Махмутбеговић Сефедин — отсутан
 Мићић др. Мића — за
 Михалцић Стеван — за
 Муфтић Салем — отсутан
 Нешковић Јован — за
 Обрадовић Паја — отсутан
 Павелић др. Анте — отсутан
 Плој др. Мирослав — за
 Поповић Дака — отсутан
 Поповић Матија — за
 Поповић Милан — отсутан
 Равнихар др. Владимир — за
 Радовановић Крста — отсутан
 Радуловић Марко — отсутан
 Рајар др. Јанко — за
 Рожић др. Валентин — за
 Самуровић Јанко — за
 Симоновић Милан — отсутан
 Смиљанић Крста — за
 Станковић Јован — за
 Станковић др. Раденко — отсутан
 Сулејмановић др. Цафер — за
 Теслић Петар — отсутан
 Тимотијевић Коста — отсутан

Томашић др. Љубомир — за
 Томић Светозар — отсутан
 Тринајстић др. Динко — за
 Убавић Павле — отсутан
 Франгеш др. Отон — отсутан
 Хаџи-Бошковић Трајко — за
 Хаџи-Ристић Спира — за
 Хрибар Иван — за
 Цветковић Јордан — за
 Церовић Гаврило — за
 Шверљуга др. Станко — против
 Шиловић др. Јосип — за
 Шола Атанасије — за
 Шуперина др. Бењамин — отсутан

После гласања.

Потпретседник др. Фран Новак: Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 45 г. г. сенатора, и то 39 »за« а 6 »против«. Према томе, објављујем да је овај законски предлог у начелу примљен.

Прелазимо на претрес законског предлога у појединостима. Молим г. известноца да заузме своје место и чита поједине параграфе овога законског предлога.

Известилац др. Васо Глушац чита наслов и § 1 законског предлога. (Види састанак XXIV).

Потпретседник др. Фран Новак: За реч у појединостима није се нико јавио. Прелазимо на гласање. Она господа сенатори који су за прочитани § 1, изволеће седети, а који су против, изволеће устати. (Већина седи). Објављујем да је већина усвојила § 1.

Изволите чути § 2.

Известилац др. Васо Глушац чита § 2.

Потпретседник др. Фран Новак: Прима ли Сенат прочитани § 2? (Прима. — Не прима.) Она господа сенатори који су за прочитани § 2, изволеће седети, а који су против, изволеће устати. (Већина седи). Објављујем да је већина усвојила § 2.

Изволите чути § 3.

Известилац др. Васо Глушац чита § 3.

Потпретседник др. Фран Новак: Прима ли Сенат прочитани § 3? (Прима. — Не прима.) Она господа сенатори који су за прочитани § 3, изволеће седети, а који су против, изволеће устати. (Већина седи.) Објављујем да је већина усвојила § 3.

Изволите чути § 4.

Известилац др. Васо Глушац чита § 4.

Потпретседник др. Фран Новак: Прима ли Сенат прочитани § 4? (Прима. — Не прима.) Она господа сенатори који су за прочитани § 4, изволеће седети, а који су против, изволеће устати. (Већина седи.) Објављујем да је већина усвојила § 4.

Изволите чути § 5.

Известилац др. Васо Глушац чита § 5.

Потпретседник др. Фран Новак: Прима ли Сенат прочитани § 5? (Прима. — Не прима.) Она господа сенатори који су за прочитани § 5, изволеће седети, а који су против, изволеће устати. (Већина седи.) Објављујем да је већина усвојила § 5.

Изволите чути § 6.

Известилац др. Васо Глушац чита § 6.

Потпретседник др. Фран Новак: Прима ли Сенат прочитани § 6? (Прима. — Не прима.) Она господа сенатори који су за прочитани § 6, изволеће седети, а који су против, изволеће устати. (Већина седи.) Објављујем да је већина усвојила § 6.

Изволите чути § 7.

Известилац др. Васо Глушац чита § 7.

Потпретседник др. Фран Новак: Прима ли Сенат прочитани § 7? (Прима. — Не прима.) Она господа сенатори који су за прочитани § 7, изволеће седети, а који су против, изволеће устати. (Већина седи.) Објављујем да је већина усвојила § 7.

Изволите чути § 8.

Известилац др. Васо Глушац чита § 8.

Потпретседник др. Фран Новак: Прима ли Сенат прочитани § 8? (Прима. — Не прима.) Она господа сенатори који су за прочитани § 8, изволеће седети, а који су против, изволеће устати. (Већина седи.) Објављујем да је већина усвојила § 8.

Изволите чути § 9.

Известилац др. Васо Глушац чита § 9.

Потпретседник др. Фран Новак: Прима ли Сенат прочитани § 9? (Прима. — Не прима.) Она господа сенатори који су за прочитани § 9, изволеће седети, а који су против, изволеће устати. (Већина седи.) Објављујем да је већина усвојила § 9. Тиме је законски предлог примљен и у појединостима. Прелазимо на коначно гласање о законском предлогу у целини. Молим т. секретара да изврши прозивку. Она господа сенатори који су за овај законски предлог у целини, гласаће са „за“, а она господа сенатори који су против овог законског предлога, гласаће са „против“.

Секретар др. Иван Гмајнер прозива господу сенаторе који су гласали овако:

Алибеговић Асим — за
Алкалај др. Исак — за
Алтипармаковић Јован — за
Арнаутовић Шериф — отсутан
Бањанин Јово — за
Богојевић Васа — за
Видаковић Антун — за
Виловић Осман — отсутан
Врбанић др. Милан — отсутан
Вујић Павле — за
Гаврила др. Емило — отсутан
Гавриловић др. Богдан — за
Гај Људевит — отсутан
Глушац др. Васо — за
Гмајнер др. Иван — за
Грасл др. Георг — отсутан
Грегорин др. Густав — за
Десница др. Урош — отсутан
Добриновић Петар — против
Драговић Милутин — за
Ђирлић Петар — против
Ивановић Драгољуб — отсутан
Ивковић др. Момчило — за
Илићановић Димитрије — за
Јалжабетић Томо — против
Јанковић Стјепан — против
Јовановић Ж. Милоје — отсутан
Карамехмедовић др. Хамдија — отсутан
Ковачевић Томо — отсутан
Костић Петар — отсутан
Котур др. Бура — за
Круљ др. Урош — за
Кукуљевић-Сакцински Фран — отсутан

Љубибратић др. Саво — отсутан
Мажуранић др. Желимир — отсутан
Мајстровић др. Иван — отсутан
Марјановић Милан — за
Махмутбеговић Сефедин — отсутан
Мићић др. Мића — за
Михалцић Стеван — за
Муфтић Салем — отсутан
Нешковић Јован — отсутан
Обрадовић Паја — отсутан
Павелић др. Анте — за
Плој др. Мирослав — за
Поповић Дака — за
Поповић Матија — отсутан
Поповић Милан — отсутан
Равнихар др. Владимир — за
Радовановић Крста — отсутан
Радуловић Марко — отсутан
Рајар др. Јанко — за
Рожић др. Валентин — за
Самуровић Јанко — за
Симоновић Милан — отсутан
Смиљанић Крста — за
Станковић Јован — за
Станковић др. Раденко — отсутан
Сулејмановић др. Цафер — за
Теслић Петар — отсутан
Тимотијевић Коста — отсутан
Томашић др. Љубомир — за
Томић Светозар — отсутан
Тринајстић др. Динко — за
Убавић Павле — отсутан
Франгеш др. Отон — отсутан
Хаџи-Бошковић Трајко — за
Хаџи-Ристић Спира — за
Хрибар Иван — отсутан
Цветковић Јордан — за
Церовић Гаврило — за
Шверљуга др. Станко — против
Шиловић др. Јосип — за
Шола Атанасије — за
Шуперина др. Бењамин — отсутан

После гласања

Потпретседник др. Фран Новак: Изволите чути, господа, резултат гласања. Гласало је свега 42 сенатора: 37 за и 5 против. Тиме је овај законски предлог у целости примљен.

Господа сенатори, тиме је дневни ред данашње седнице исцрпен.

Ја сам тако слободан да идућу седницу закажем за данас, 10 марта, у 17 часова, с вашим пристанком, а са следећим дневним редом:

Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о Пакту о организацији Мале антанте, закљученом и потписаном у Женеви 16 фебруара 1933 године.

Примате ли овај дневни ред? (Прима се). Објављујем да је примљено.

Господа сенатори, седница је закључена.

Седница је закључена у 12 часова.

ПРИЛОЗИ

СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ.

Подносећи Сенату у смислу § 51 Закона о пословном реду у Сенату »Законски предлог о сузбијању корупције у јавној служби« руководили смо се једино и искључиво уверењем, да једино један овакав закон који у потпуности и детаљно улази у све проблеме и радње, у којим се манифестује јавна корупција, подвргава их анализи и предвиђа репарације и санкције за повреде Закона и јавног морала, може донети земљи и народу стварне користи и допринети уништењу овога зла, које подгриза моралну основу државе, без које држава као највиша морална заједница не може опстати.

Оскудица и непотпуност нашега законодавства узрок је, те се корупција у јавној служби и код нас развија и шири. Пошто се она довољно законски не прогони, ствара се и нехотице уверење, да се она толерира, те се појединци у времену и иначе поколебаног морала, не презајући од законских санкција, које се у највећем броју случајева и не појављује лако и без великог колебања одлучују на радње, које су противне закону и штетне по државне и јавне интересе, али им доносе велике материјалне користи и осигуравају будућност.

Ти случајеви који се сазнају, а остају некажњени, убацују се у народне масе, прогурају се у најудаљеније крајеве међу најситније и најсиромашније људе. То искоришћавају несавесни агитатори у свој борби противу режима, па и против саме државе.

Најбољи нам је доказ за ово да се у неким »пунктацијама« које су се недавно појавиле, удара на режим, тврђењем, да је коруптиван. За ово им је како се чује дао повода један недавни случај, где је чак код среског суда у Београду *потврђен и таксиран* уговор, који има да послужи корумпирању и деморалисању државних чиновника у једноме високом државном надлештву.

Све се ово може и мора сузбити. Народу се мора повратити вера, да у држави морају владати ред и поштење и да онај, који се реши да другачије ради не може избећи сву строгост закона.

За остварење овога поднети предлог Закона даје највеће гаранције, и у томе уверењу ми молимо Сенат, да настане да се овај предлог прими што пре у Сенату.

23 фебруара 1933 год.
у Београду.

Сенатори:

Антун Видаковић, с. р.
Сулејмановић Др. Џафер, с. р.
Сефедим Махмудбеговић, с. р.
Т. Х. Бошковић, с. р.
Б. Гавриловић, с. р.
Фране Кукуљевић-Сакцински, с. р.
Јор. М. Цветковић, с. р.
Др. Иван Мајстровић, с. р.
Јов. Алтипармаковић, с. р.
Јанко П. Самуровић, с. р.
Јов. Бањанин, с. р.
Др. Љ. Томашић, с. р.
Томо Ковачевић, с. р.
Шериф Арнаутовић, с. р.

Милутин Драговић, с. р.
Јован Њешковић, с. р.
Пав. И. Вујић, с. р.
Др. М. Ивковић, с. р.
Др. Е. Гаврила, с. р.
Дим. Илиџановић, с. р.
Милан Марјановић, с. р.
Васа Богојевић, с. р.
Милоје Ж. Јовановић, с. р.
Ив. Хрибар, с. р.
Др. Равнихар, с. р.
Шиловић, с. р.
Др. Ђ. Котур, с. р.
А. Алибеговић, с. р.
Милан Л. Поповић, с. р.
Др. Васо Глушац, с. р.
Др. Саво Љубибратић, с. р.
Спира Хаџи-Ристић, с. р.
К. Смиљанић, с. р.
Драг. Ј. Ивановић, с. р.
Прото Павле Убавић, с. р.
Свет. Томић, с. р.
Др. Урош Круљ, с. р.
Др. Мићо Мићић,
Др. Динко Тринајстић, с. р.
Др. Иван Гмајнер, с. р.
Др. Густав Грегорин, с. р.
Шола, с. р.
Др. Фран Новак, с. р.
Др. Станковић, с. р.
Гаврило М. Церовић, с. р.

СЕНАТУ
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

На основу чл. 63 Устава и чл. 51 Закона о Пословном реду у Сенату част нам је поднети следећи

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О СУЗБИЈАЊУ КОРУПЦИЈЕ
У ЈАВНОЈ СЛУЖБИ.

Члан 1

За кривични поступак по делима из §§: 391, 371, 378, 384, 386, 387, 389, 397, 398, 401 Кривичног Законика учињеним од 1 децембра 1918 године вредиће одредбе овог Закона.

Но за дела из § 397 и 401 Казненог Законика вредиће одредбе овога Закона само ако су учињена у намери прибављања себи или другима какве користи — § 377, одељак 2 и 401 одељак 3 Кривичног Законика. За дела из § 389 само ако је учињено у своју корист, а из § 319 само у колико је извршилац државни службеник.

За застарелост гоњења и извршења вреде одредбе Кривичног Законика.

Поступак по овом Закону предузима се и у случају предвиђеног у чл. 25 овог Закона.

Члан 2

Ако се у коме од кривичних дела, побројаним у чл. 1, учествовала и друга — неслужбена лица, одредбе овог Закона вредиће и за њих.

Члан 3

Ако је лице, противу којег се води поступак

због једног од дела поменутих у чл. 1 овога Закона, треба да одговара још за некоје кривично дело, које не стоји у вези са овим делом, неће вредети поступак по овоме Закону за то дело, него ће се оно издвојити и упутити надлежном суду на поступак.

Члан 4

За извиђај, истрагу и суђење дела, побројаних у чл. 1 овог Закона, надлежни су Окружни судови.

Члан 5

За вођење извиђаја и истрага по овоме Закону постављају се посебне истражне судије, а за суђење посебна већа, из реда искуснијих судија дотичних Окружних судови. Избор тих судија и заменика врше надлежни Апелациони судови у својој пуној седници.

Члан 6

За гоњење кривичних дела по овоме Закону постављају надлежни виши државни тужиоци нарочите државне тужиоце, из реда државних тужилаца односно заменика истих при Окружним судовима.

Члан 7

О правима и дужностима државних тужилаца за гоњење по овоме Закону, важе одредбе о кривичном судском поступку и осталих Закона, који су у томе погледу са њима у вези, у колико овим Законом нису измењени.

Све државне, самоуправне и општинске власти дужне су да се што брже одазивају захтевима државних тужилаца, када им се ови обрате у циљу прибирања потребних података. Против одуговлачења ових власти државни тужиоци могу се жалити претпостављеној власти.

Члан 8

Када овај Закон ступи на снагу, упутиће државни тужиоци који су постављени за гоњење кривичних дела по овоме Закону јаван позив, да им сваки, коме је познато неко дело из чл. 1 и 16 поднесе својеручно потписану пријаву.

Пријаве лица осуђиваних због кривичних дела из користољубља или су под истрагом за таква дела или под старатељством као и који су под стецштем неће се узимати у поступак.

Ове пријаве, дужан је државни тужилац одмах доставити истражном судији, са захтевом да предузме извиђаје и учини даље што треба по Закону, као државном заступнику у смислу чл. 17 овог Закона.

Дужност пријављивања кривичних дела по овоме Закону, лежи нарочито на старешинама државних и самоуправних надлежстава и установа за она дела, за која сазнају у кругу свога рада. Повреда ове дужности повлачи губитак службе, коју казну изриче дисциплински суд и накнаду штете.

Члан 9

Државни тужилац ће гоњење предузимати, по правилу, на пријаву приватних лица — чл. 8 овога Закона — и власти. Али ако он и на неки други начин сазна за кривично дело, за које вреди овај Закон, покренуће и тада поступак.

Државни тужилац дужан је у сваком од ових случајева захтевати, да истражни судија изврши извиђаје.

Започети извиђај и истрага могу бити обустављени, по предлогу државног тужиоца, само одлуком судског већа.

Члан 10

Сва државна и самоуправна надлежства и сви државни самоуправни органи дужни су истражном судији на његов усмен или писмен захтев ставити на расположење сва акта из званичних архива, свршена или у току, осим строго поверљивих аката Министарства спољних послова и Министарства војске и морнарице.

Исто тако дужне су све банке и остали новчани заводи, као и сва индустријска и у опште тековинска друштва и све самоуправне јединице доставити истражном судији на његов захтев потребне податке и потребна акта. Али истражни судија може и сам или преко вештака прегледати све књиге, рачуне и сва остала акта поменутих банака, новчаних завода и индустријских друштава који се односе на означено дело. Ако који од поменутих завода или друштава не би поступио у одређеном року по тражењу истражног судије или би овоме чинио сметње или иначе отежавао његов рад, казниће се сваки онај члан Управног одбора, или онај директор или службеник тога завода или предузећа, који је зато крив, казном затвора до 6 месеци. Поред тога може се казнити још и новчано од десет до сто хиљада динара. Новчана казна у колико се не може платити, замениће се затвором рачунајући две стотине динара у један дан.

У свима рачунским питањима истражни судија може и поред вештака тражити од Претседника Главне Контроле једног рачуноиспитача коме ће поверити на преглед све што се рачуна тиче. На захтев истражног судије Претседник је дужан одмах, најдаље за двадесет и четири сата, одредити рачуноиспитача, и о томе известити судију. О свему раду рачуноиспитач подноси и писмени извештај истражном судији.

Казне из другог одељка овога члана на претставку истражног судије изриче судско веће својим решењем, противу кога има места жалби Касационог суда, у року од три дана од саопштења решења.

Члан 11

Подмићивач, који сам пријави дело подмићивање, ослобађа се од сваке кривичне одговорности за такво кривично дело.

Ако је когод дао службенику нешто само зато што иначе није могао постићи да службеник у опште или на време изврши своју законску дужност, има право да тражи повраћај онога што му је дао.

Ове одредбе не вреде за дела учињена по ступању на снагу овога Закона.

Члан 12

Главни претрес за суђење одређује се најдаље у року од петнаест дана, од дана када је оптужница стала на снагу.

На главном претресу, па и у току даљег поступка, заступаће оптужбу државни тужилац, али он не може ни под којим условима одустати од оптужбе.

Суђење вршиће веће надлежног суда (чл. 4) од три судије.

Члан 13

Суд ће пресудом, која осуђује оптуженика због којег кривичног дела из чл. 1 овог Закона, у исто време огласити ништавним званични акт и правни посао, који су били предмет кривичних дела, као и решити о правним последицама, које отуда проистичу.

Ако суд по исходу кривичног поступка нађе да има довољно основа узети да осуђен има имовине, стечене по ступању у службу, после првог децембра 1918 године, која стоји у очигледној и знатној несразмери са његовим познатим и допуштеним приходима, утврдиће то истом пресудом и упутиће државног заступника да поступи по чл. 18 овог Закона.

Члан 14

Ако се у току поступка по овом Закону наиђе на кривично дело учињено од кога Министра, доставиће суд односни материјал Претседнику Министарства на даљи поступак по Закону о Министарској одговорности.

Члан 15

Да се узмогну пријавити суду кривична дела учињена у вези са радом око репарација, скидања секвестара, скидања удара аграрне реформе, руковања ратним пленом, деобе (давања) земље добровољцима и инвалидима као и других аграрних репарација, национализирања банака и других индустријских предузећа, давања концесија, вршења набавки и закључивања, решавања и свршавања других послова за државне или самоуправне јединице, као и по пословима шума и рудника, а све од стране државних и самоуправних органа за тај циљ одређених, или од стране Претседника и чланова самоуправних тела, сенатора, народних посланика, банских већника или посланика за окружну, обласну или среску скупштину, образоваће сваки ресорни Министар, чим овај Закон добије обавезну снагу, стручне комисије, којима ће бити дужност да прегледају сва акта, која се тичу рада на поменутих пословима.

Свим комисијама имају право присуствовати чланови Народног Претставништва.

По свршеном прегледу известиће комисија Министра о резултату прегледа, назначивши званична акта, за које сматра, да су неправилно донесена, као и лица, за које постоји основна сумња да су учинила некоје од кривичних дела поменутих у чл. 1 овог Закона, или неправилности у пословним односима у овом члану.

Ако по комисијском извештају постоји сумња да је учињено које од поменутих дела из чл. 1 овог Закона или неправилности у пословним односима, Министар ће овај извештај и сва акта одмах доставити суду на поступак. Ако се оваква сумња појави противу кога Министра доставиће се комисијски извештај Народног Претставништву.

Тако исто ће Министар ставити комисијски извештај и сва акта државном заступнику — чл. 16.

Члан 16

Државни правобранилац у Загребу, Београду, Љубљани, Сплиту, Сарајеву и Новом Саду биће ду-

жан у случајевима кад сам дозна или му се достави пријава предвиђена чл. 8 или извештај комисије из чл. 15 овог Закона, да који службеник има или је имао имовину, стечену по ступању у службу после првог децембра 1918 године, која стоји у очигледној и знатној несразмери са његовим познатим и допуштеним приходима или да његова имовина у садашњости или прошлости стоји у тој несразмери, поднетн суду, надлежном, по чл. 4 овог Закона захтев: да се утврди, да има довољно основа држати, да дотични службеник има такву имовину. *Уз овај захтев морају се навести потребни подаци да имовина службеника или његових рођака из чл. 19 овог Закона стечена после првог децембра 1918 године стоји у очигледној и знатној несразмери са његовим познатим и допуштеним приходима.*

Члан 17

Суд ће захтев из чл. 16 извидети по прописима ван парничног поступка, саслушавши обе стране. Ове ће предмете суд извиђати и решавати као хитне. Решење доноси веће од тројице судија, а извиђање може вршити и један члан тога већа кога Претседник већа за то одреди.

И за ове извиђаје вреде одредбе чл. 10 овог Закона.

Пре него што суд по поднетој пријави предузме даљи рад у смислу овог Закона, позваће осумњиченог и од њега тражити да открије своју имовину. Такво саслушање поновиће после петнаест дана. Ако се докаже да осумњичени, после ова два саслушања, има неку у земљи или на страни имовину, коју није открио, она ће бити решењем судским конфискована у корист државе, а потказивачу ће се дати награда 20% од конфисковане вредности.

Ако суд нађе да нема довољно основа држати да дотични службеник има имовину, која стоји у очигледној и знатној несразмери са његовим познатим и допуштеним приходима одбациће захтев својим решењем.

Ако суд, пак, нађе да има довољно основа држати да дотични службеник има имовину, која стоји у очигледној и знатној несразмери са његовим познатим и допуштеним приходима, донеће решење, којим то утврђује и упућује државног заступника да поднесе тужбу у смислу чл. 18.

У оба случаја доставља се решење обема странкама.

Против овог решења нема правног лека.

Члан 18

Заступник државе, према чл. 17 поднеће тужбу грађанском суду, надлежном по чл. 4, са тражењем: да се пресуди, да туженик нема никакво право на имовину, о којој је реч у чл. 17, и да се та имовина има сматрати државном својином.

Судови ће по оваквој тужби поступати по прописима Закона о грађанском судском поступку који важи за дотични суд.

Тужбено тражење суд ће уважити ако је и у колико тужени не докаже да је ту имовину стекао неизлоупотребљавајући свој службени положај.

Члан 19

Ако жена службеника и његова деца, блиски крвни и по тазбини сродници: отац, мати, брат, се-стра, стриц, таст, ташта, шурак, имају имовину,

која стоји у очигледној и знатној несразмери са њиховим познатим и допуштеним приходима, као и са приходима њиховог мужа односно оца, онда ће се и према њима поступити по горњим одредбама.

Члан 20

Прописи чл. 17 до 20 овога Закона вреде и за Министре, сенаторе, народне посланике, чланове самоуправних тела, чланове берзанског суда, општинских, изабраних и верских судова, поротнике, адвокате, као и за све остале службенике грађанског реда и војна лица.

Члан 21

Предмети једанпут расправљани по одредбама чланова од 17 до 20 овога Закона, по којима су пријаве одбачене, могу се поновити само после две године и то са новим доказима, а код случајева Министара, сенатора и посланика после три године.

Кад суд према чл. 4 овога Закона надлежан, прими понован захтев, он ће претходно расправити питање о томе јесу ли то нови докази и може ли се та једном одбачена ствар понова узети у рад, па о томе донети решење противу којег има места жалби Касационом суду у року од пет дана саспштења. Даља поновљења не допуштају се.

Члан 22

Кад заступник државе прими решење, којим је усвојен његов захтев из чл. 16 или решења по чл. 13 под 2. може се захтевати код надлежног суда да одобри обезбеђење (осигурање сретства, привремене мере) на означену имовину о којој је спор. Суд је дужан по оваквом захтеву одобрити тражено обезбеђење, а не само захтевати да се испуне посебни услови, који су прописани по дотичним поступцима за такво тражење, нити се сме ограничити обезбеђење на какву врсту имовине.

Члан 23

Сви правни послови о утврђивању и оптерећивању имовине, који су, у циљу прикривања правог стања имовине или утврђивања и остварења права, која потчу из овог Закона закључени после првог децембра 1918 године између лица осуђених по овоме Закону и трећим, ништавни су, ако су и та трећа лица знала за ту намеру. Ако су ти правни послови закључени са брачним другом или са сродницима из чл. 19 овог Закона, онда постоји правна претпоставка (пресумиција) да су ти уговорачи, у часу закључења посла, били свесни те намере.

Члан 24

Све обавезе, постале после првог децембра 1918 године, које је неко лице примило према другом лицу, а биле су везане за услов, да се донесе какво решење власти о предметима, који се тичу интереса државних и самоуправних тела (као што су: одобрење или неодобрење, лицитације, куповине, закупи, скидање секвестра и томе слично) проглашавају се као неважеће, ако је тим обавезама подлога која неморална радња, као што је, на пример обећање провизије и других користи, које би имале обележја награде за недопуштене или по државу или самоуправна тела свесно штетно деловање службеника. Дали постоји неморална радња цени суд по слободном уверењу, базирајући се на све околности, под којима је обавеза постала, а нарочито узимајући у обзир природу обавезе, њену ве-

личину, време кад је постала и начин како је постала, даље узевши у обзир занимање у обавези учествујућих лица и личне односе између њих и службеника; који би имао учешћа у доношењу или доношењу дотичног решења. При тој оцени судови на територији Србије нису у погледу доказивања везани за прописе §§ 233 и 242 Закона о грађанском судском поступку за Србију.

Члан 25

Свако лице може само тражити, да се против њега покрене кривични поступак по чл. 8 овога Закона, као и поступак по чл. 16 до 19 овога Закона, ако се за то има оправданих разлога.

Државни тужилац односно државни заступник — чл. 16 овога Закона — биће дужан упутити позив преко Службених новина да му у року од три месеца сваки, који би имао каквих доказа против дотичног лица, које се само оптужило, исте поднесе. Ако се такви докази поднесу, поступити се по чл. 9 до 15 односно по чл. 16 овог Закона. Ако се пак такви докази неподнесу, онда ће иследни судија поднети предлог већу да се поступак против самог пријављеног остави.

Члан 26

До ступања на снагу Закона о судском кривичном поступку од 16 фебруара 1929 године и осталих који су са њиме у вези на целокупној територији Скопљанског Апелационог суда и Великог суда у Подгорици, за та подручја вреде следећа наређења.

Члан 27

За гонење због кривичних дела по овоме Закону, поставља Министар правде нарочите државне тужиоце, из реда судија, односно лица која имају оспособљење за судију дотичних првостепених односно окружних судова.

Члан 28

За ислеђење (истрагу) по кривичним делима предвиђеним овим Законом, постављају се посебне истражне (иследне) судије.

Члан 29

Поред дужности и права, које предвиђају остале чланове овога Закона и Закона о кривичном судском поступку, који важи на територији поменутој у чл. 26, државни тужиоци имају и ова права и дужности:

1) да учествују у поступку о ислеђењу кривичног дела предвиђених у овом Закону, подносећи иследном судији предлоге у погледу извршења потребног ислеђења и допуне овога, као и у погледу стављања окривљеног лица у притвор, када се стекну законски услови

2) да разматрају судска акта, када су им ради вршења дужности потребна обавештења, да се старају да се кривични поступак неодуговлачи и да се против сваког непотребног одуговлачења иследног судије жале надзорном већу, поменутом у чл. 30, које ће по тим жалбама доносити одлуке обавезне за истражне судије.

Министар правде овлашћује се, да може о даљим дужностима и кругу рада ових државних тужилаца издати нарочити Правилник у духу овога Закона.

Члан 30

Суђење врши веће надлежног суда од три државне судије, по поступку који важи на његовој територији, у колико овим Законом није измењен.

Поред овога већа постоји и веће, које надзира рад иследног судије (по жалбама противу решења о притвору, прекиду истраге и др.) и решава о стављању оптуженог под суд. Но чланови овога већа искључени су од учествовања у суђењу.

Истражне судије, судије чланове већа за суђење и судије чланове надзорних већа, постављају на начин предвиђен у чл. 5 овога Закона, Скопљански Апелациони Суд и Велики Суд у Подгорици.

Члан 31

Судије одлучују о питању да ли се има или нема која чињеница узети доказаном, по своме слободном уверењу што су га стекли на основу савесног претресања и оцене свих доказа, изнесених на главном претресу, и нису везани ни за каква доказна правила.

Члан 32

Окривљени за дела из овога Закона могу бити стављени у истражни притвор, када се противу њих стекне нека од претпоставки из т. 2, 3 или 4 § 113 кривичног судског поступка од 16 фебруара 1929 године.

Члан 33

Овај Закон ступа у живот кад га Краљ потпише, а обавезну снагу добија по истеку осам дана од дана обнародовања.

Члан 34

Кад овај Закон ступи на снагу престају важити све одредбе других Закона, које су противне овом Закону, као и Закон о сузбијању злоупотреба у службеној дужности од 3 марта 1929 године.

Члан 35

Кривични поступак по овоме Закону неће вредети у Србији и Црној Гори за оне предмете где је донета пресуда или решење на главном претресу. А ван Србије и Црне Горе где су већ обустављени извиђаји или истрага или предмет у првом степену.

23 фебруара, 1933 године
Београд.

ПРЕДЛАГАЧИ СЕНАТОРИ:

Сефедин Махмудбеговић, с. р.
Тр. Х. Бошковић, с. р.
Б. Гавриловић, с. р.
Фран Кукуљевић-Сакцински, с. р.
Дим. М. Илациновић, с. р.
Милан Марјановић, с. р.
Васа Богојевић, с. р.
Милоје Ж. Јовановић, с. р.
Јорд. Н. Цветковић, с. р.
Др. И. Мајстровић, с. р.
Јован Алтипармаковић, с. р.
Јанко Б. Самуровић, с. р.
Јов. Бањанин, с. р.
Др. Љ. Томашић, с. р.
Шериф Аранутовић, с. р.
Милутин М. Драговић, с. р.
Јован Нешковић, с. р.
Пав. И. Вујић, с. р.
Тома Ковачевић, с. р.
Др. М. Ивковић, с. р.
Др. Е. Гаврила, с. р.
Антун Видаковић, с. р.
Свет. Томић, с. р.
Др. Мићо Мићић, с. р.
Др. Иван Гмајнер, с. р.
А. Шола, с. р.
Др. Фран Новак, с. р.
Ј. Станковић, с. р.
Ив. Хрибар, с. р.
Др. Равнихар, с. р.
Шиловић, с. р.
Др. Ђ. Котур, с. р.
А. Алибеговић, с. р.
Милан Поповић, с. р.
Др. Васо Глушац, с. р.
Др. Саво Љубибратић, с. р.
Спира Хаџи-Ристић, с. р.
К. Смиљанић, с. р.
Драг. Ј. Ивановић, с. р.
Прота Павле Убавић, с. р.
Др. Сулејмановић Џафер, с. р.
Др. У. Круљ, с. р.
Др. Динко Тринајстић, с. р.
Др. Грасл Грегорин, с. р.
Гавр. М. Церовић, с. р.